

OBEZBEĐENJE KVALITETA U VISOKOM OBRAZOVANJU U REPUBLICI MAKEDONIJI

PRODUCING QUALITY OF HIGH EDUCATION – CASE STUDY: REPUBLIC OF MACEDONIA

Gordana Bilbilovska¹⁶¹

Ivana Bilbilovska¹⁶²

DOI: <https://doi.org/10.31410/limen.2018.501>

Sadržaj: *Visoko obrazovanje je složen segment, faktor ekonomskog i društvenog razvoja. Ima doprinos za razvoj nauke, saradnje sa biznis sektorom i međunarodnu saradnju. Od vitalnog značaja za unapređenje kvaliteta je da bude obezbeđeno ocenjivanje faktora za odvijanje obrazovnih aktivnosti, kao i mišljenje o kvalitetu obrazovanja, programa i kadra.*

Kvalifikacije ljudi treba da odgovaraju potrebama tržišta rada, da se prate promene, koje traže nove pristupe u obrazovanju. Sa ciljem da se razvija visoko obrazovanje sprovede se aktivnosti i mere u nastavno-obrazovnim i naučno-istraživačkim delatnostima. Kvalitet se uspostavlja reformama u visokom obrazovanju.

Obezbeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju uređuje se Zakonom o obrazovanju. U Republici Makedoniji 2018. godine donet je nov Zakon o obrazovanju koji je u funkciji: kvaliteta u obrazovanju, autonomiji univerziteta i akademskih sloboda, uslova i postupaka. Uređuje se sistem visokog obrazovanja, uslovi i odvijanje delatnosti. Mnoge aktivnosti i mere u visoko-obrazovnim institucijama su u funkciji kvaliteta u visokom obrazovanju u zemlji u saglasnosti sa evropskim i svetskim standardima, što garantuje poboljšanje kvaliteta rada. Republika Makedonija je ravnopravni član evropske porodice zemalja, koje se obavezuju da prate i realizuju preporuke Bolonjskog procesa i zajedničkog opredeljenja za kreiranje visokog obrazovanja.

Aktivnosti traže poštovanje standarda, kriterijuma i transparentnosti u radu. Za uspostavljanje kvaliteta u visokom obrazovanju koristi se međunarodni standard ISO/IEC9001. Primenuju ga zemlje potpisnice Bolonjske deklaracije. Merenje kvaliteta omogućava da se utvrdi varijabilitet, da se razotkriju i reše problemi i da se poboljša kvalitet. Treba da sadrži aktivnosti i mere u visoko-obrazovnim institucijama, predmeti da budu u saglasnosti sa potrebama privrede, da jača saradnja i da se stiče međunarodna akreditacija.

U toku je izrada strategije za razvoj najstarijeg univerziteta “Sv. Kiril i Metodij” u Skoplju za period 2019-2025. Cilj je kvalitetno ostvarivanje principa, misije, ciljeva, mera i aktivnosti visokog obrazovanja. Misija je kontinuirano obrazovanje kadra kvalitetnim programima.

Postavlja se pitanje da li se uspelo sa primenjenim merama u transformaciji našeg visoko obrazovnog sistema, kada se po kvalitetu ni jedan naš univerzitet ne nalazi među 1000 na Šangajskoj listi. Vrednost indikatora za obrazovanje je crveno svetlo za brzo delovanje. Da se ide napred potrebna su veća sredstva i aktivnosti.

U radu su korišćeni metodi: analiza, dedukcija, indukcija, sinteza, komparativna analiza i dr. Cilj rada je da se istaknu aktivnosti u funkciji obezbeđenja kvaliteta u visokom obrazovanju zemlje, kako bi bio poboljšan njegov rang na evropskom i svetskom obrazovnom nivou.

Očekujemo i u narednom periodu u procesu podizanja kvaliteta u visokom obrazovanju da budu rešeni problemi velikih potreba u kadru, da se povećaju sredstva za visoko obrazovanje, da

---

¹⁶¹ Ekonomski fakultet, UKIM, Skopje, Jane Sandanski 86/3-19, 1000 Skopje

¹⁶² Ministarstvo za finansije, Skopje, Makedonija

budu sprovedene reforme, izmene u nastavnim programama i režimu studiranja, da jačaju prednosti, da se odstranjuju slabosti, da se unapređuju procesi povezani za kvalitet, da se razvija nauka i saradnja u zemlji i inostranstvu, da se ide napred a nikako unazad.

Ključne reči: *kvalitet, visoko obrazovanje, standardi, akreditacija, evaluacija, reforme, Republika Makedonija.*

Abstract: *High education is a complex segment, a factor for economic and social development. It contributes the development of science, the cooperation with the business sector and international cooperation. For improving the quality of high education, the evaluation of the education activities is of vital importance, as well as the education programmes and cadre.*

Work force qualification should match the needs of the labour market, to follow the needs, and to search for new approaches in the education. To develop high education there are activities and measures in the education process and research activities. The quality is implemented through reforms in the high education.

Providing high education is possible by law of education. In the Republic of Macedonia in 2018 there is a new law of education that is in function, and covers quality of education, autonomy of the university and academic freedom and conditions for improving the quality of teaching. Republic of Macedonia is equal member of the European family countries that are following and implementing recommendations of the Bologna process.

The activities requires following the standards, criteria and transparency in work. For improving quality of high education there is international standard ISO/IEC9001. This standard is applied by the countries from Bologna declaration. Measuring the quality is possible by detecting variability, identifying and solving problems and improving quality. There should be activities that measure the processes in the high education institutions. The subjects should be designed according to the needs of the business sector. There should be better international cooperation and accreditation of the institutions.

A strategy for development of the Macedonians oldest university "St. Cyril and Methodius" is in progress. The aiming period is 2019-2025. The goal is quality in achieving the principles, mission, measures and activities of high education. The mission is to provide continuous education of the labour force.

The measures that were implemented until now didn't change much if you have in mind the fact that none of Macedonian universities is on the Shanghai list. The value of the indicator is a red light for the ongoing practice in the high education process, and to improve that there is a need of resources and activities.

Analyses, deduction, induction, synthesis, comparative analyses and other methods are used in this paper. The goal is to highlight the taken activities in function of achieving quality in high education and improving its ranking. We expect that in the following period the country should solve the problems with labour inefficiency, lacking of resources, designing and implementing reform, and improving the cooperation.

Keywords: *qualities, high education, standards, accreditation, evaluation, reforms, Republic of Macedonia*

---

1. UVOD

Zbog dinamike na tržištu rada kvalitet u visokom obrazovanju treba da se unapređuje. Potrebna je akreditacija programa, osavremenjivanje studijskih programa, njihovo rangiranje, promena profila studenata, kao i druge aktivnosti koje su od značaja za unapređenje kvaliteta u visokom obrazovanju.

U zemlji funkcionišu državni i privatni fakulteti. Visoko obrazovanje se zasniva na: akademskoj slobodi, autonomiji, akademskom integritetu, jedinstvenosti, otvorenosti prema javnosti i usklađivanju sa evropskim sistemom. Unapređuje se akademska mobilnost nastavnog osoblja i studenata. Studenti učestvuju u upravljanju i obezbeđuju kvalitet i efikasnost studiranja. Ostvaruju se promene, rešavaju se problemi potreba za visokokvalifikovanim stručnjacima, sprovede se reforme, prave se izmene u nastavnim programima i u režimu studija. Važnost Bolonjskog procesa je osiguranje kvaliteta i povećanje međunarodne konkurentnosti evropskog sistema visokog obrazovanja.

Na kvalitet u visokom obrazovanju doprinosi i novi Zakon o visokom obrazovanju (2018. godine). Fokus je na autonomiji univerziteta i akademskim slobodama, uslovi i postupci za osnivanje i prestanak visokoobrazovne ustanove, sistem za obezbeđivanje kvaliteta u visoko-obrazovnoj ustanovi, koji su osnova za organizaciju, upravljanje, mobilnost nastavnog kadra i studenata, učešće studenata u upravljanju, efikasnost studiranja, razvoj i finansiranje visoko-obrazovne ustanove.

Razvoj kadrova je osnova za privredni i društveni razvoj, za demografske procese, izmene u reproduktivnom ponašanju i migracijama stanovništva. Zato je kvalitet visokog obrazovanja i njegova pozicija blagostanje zemlje i smatra se kao put po kome ekonomski razvoj treba da se kreće u budućnosti. (Bilbilovska G, 2006, str. 80)

Na godišnjem sastanku MMF i IBRD u Indoneziji indeks ljudskog kapitala Makedonije bio je najniže rangiran. To je alarm da se radi na reformama u obrazovanju, većim investicijama, na promenama u nastavnim programima, na njihovom usaglašavanju sa nastavnim programima razvijenih univerziteta u Evropi i u svetu, kao i njihovoj saradnji.

2. VISOKO OBRAZOVANJE U REPUBLICI MAKEDONIJI

U našoj zemlji u predratnom periodu ponašanje pojedinaca bilo je određivano tradicijama. U posleratnom periodu radilo se na razvoju srednjih škola i na produženju obrazovanja u visoko-obrazovnim institucijama. Po popisu iz 2002. godine procenat nepismenog stanovništva iznosio je 4,2%, sa nezavršenim osnovnim obrazovanjem bilo je 13,8%, sa završenim osnovnim obrazovanjem 35,1%, sa srednjim obrazovanjem 36,9%, a visoko obrazovanje je imalo 6,8% ili 108933 stanovnika. (Bilbilovska G, 2006, str. 79). Ostvarene su promene, proširena je mreža visoko-obrazovnih ustanova i visokih škola, sprovedene su izmene u nastavnim programima i u režimu studiranja, povećan je broj lica sa višim i visokim obrazovanjem. Tako je 2011/12. godine bilo je 115 fakulteta, broj studenata bio je 56873, a broj nastavnika 2144, da bi 2015/16. bilo 126 fakulteta sa brojem studenata 58896, i brojem nastavnika 2716. (DZS, 2017 str.199). Po najnovijim podacima iz 2017/18. godine postoji 136 fakulteta, sa brojem studenata 56006, a broj nastavnika je 2891. (DZS: 2018, str. 902)

Broj diplomiranih studenata je pokazatelj obrazovne politike u domenu visokog obrazovanja. U 2013. godini diplomiralo je 9480 studenata, od kojih 4143 su muškog i 5337 ženskog pola, a

2016. godine diplomiralo je 8247 studenata od kojih 4787 ženskog pola i 3460 muškog pola. 2016. godine doktoriralo je 197, magistriralo 1881, a specijaliziralo 140 kandidata. (DZS: 2017, str. 241). Na državnim visoko-obrazovnim institucijama nastavni kadar 2016. godine bio je na univerzitetima: Sv. Kiril i Metodij - 1838, na univerzitetu "Sv. Kliment Ohridski" Bitolj - 308, na univerzitetu "Goce Delčev" - 344, na univerzitetu za Informatičke nauke i tehnologiju "Sv. Apostol Pavle" Ohrid - 30, na državnom univerzitetu u Tetovu - 771 i na verskom fakultetu - 33. (DZS: 2017, str. 208).

Republika Makedonija je član evropske porodice zemalja, koje prate i realizuju preporuke Bolonjskog procesa i zajedničkog opredeljenja za kreiranje visokog obrazovanja, a koje se odnose na reforme u visokom obrazovanju. Uveden je bodovni sistem ECTS, kao i studentska mobilnost. Evropska saradnja je u funkciji osiguranja kvaliteta razvojem kriterijuma i metodologije za podizanje kvaliteta studija u razvoju nastavnih programa, njihovoj efikasnosti. Zatim, visoko obrazovanje se usmerava na strukturnu organizaciju i transparentno dizajniranje, konkurentno, kompatibilno i prepoznatljivo u obezbeđivanju kvaliteta i efikasnosti studiranja. U visokom obrazovanju neophodna je saradnja ustanova, a standardizacija obezbeđuje ujednačavanje kvaliteta institucija i studijskih programa za podizanje nivoa njihovog kvaliteta. Predlažu se i mere za unapređenje kvaliteta. Kontinuirano ocenjivanje olakšava ocenjivanje i proces studiranja. Podizanjem nivoa nastave omogućava se veća mobilnost studenata i profesora. Zaživeli su procesi akreditacije i evaluacije. Vršiti se anketiranje studenata za kvalitet nastave na svim nivoima (anketa je anonimna). Tendencija univerziteta je studenti da budu zreli, nezavisni, osposobljeni da se usavršavaju. Postoji internacionalizacija u nastavi preko studijskih gostovanja u inostranstvu, kursevi, specijalističke, postdiplomske studije.

Formirana je Agencija za kvalitet visokog obrazovanja, sa dva razdvojena organa: odbor za akreditaciju i odbor za evaluaciju. Akreditacija se zasniva na evaluaciji programa i institucije. Kvalitet treba da se razvija i poboljšava, da se ostvaruje vizija i misija fakulteta.

3. KVALITET U VISOKOM OBRAZOVANJU U REPUBLICI MAKEDONIJI

Kvalitet u visokom obrazovanju je višedimenzionalan i dinamičan, sa promenama, raznovrsnostima novih sadržina i aktivnosti. Definiše se kao koncepcija, orijentacija, sadrži karakteristike jednog procesa, sa nastojanjem da budu ostvareni ciljevi u visokom obrazovanju. Izražava karakteristike koje zadovoljavaju određene uslove da bi se ostvario kvalitet visoko-obrazovne ustanove. Označava sistem vrednosti i odnosa, kao i novu kulturu u radu i razvoju, a izražava kvalitet: nastavno-naučnog kadra, akademskih programa, studenata, opreme, prostora, metode ostvarivanja nastave, provere znanja, motivaciju, finansije i dr. Potrebne su promene, primena novih metoda u funkciji poboljšanja kvaliteta u svim procesima rada, motivacija, kao vredan resurs institucije. Odgovornost fakulteta je da razvija saradnju sa ostalim visoko-obrazovnim institucijama u zemlji i inostranstvu, tj. otvorenu i kontinuiranu aktivnost u funkciji kvaliteta u visokom obrazovanju. Sprovode se aktivnosti i mere u visoko-obrazovnim ustanovama, da bi bili stvoreni kadrovi sposobni da obavljaju odgovoran rad, a pri tome da budu poštovana pravila za regulisanje aktivnosti.

Kvalitet i saradnja u visoko-obrazovnim ustanovama zavise od standarda, kriterijuma za kvalitet i transparentnosti u radu. Međunarodna organizacija za standardizaciju ISO daje objašnjenje za: kvalitet, obezbeđenje kvaliteta, standard, kriterijume, studijske programe, kompatibilnost i evaluaciju.

Upravljanje kvalitetom u visokom obrazovanju je komplementarna aktivnost sa drugim aktivnostima u instituciji, efikasan način za integrisanje, harmonizaciju, realizaciju u svim domenima rada i izvan obrazovne institucije. On je deo strategije na najvišem nivou i angažuje zaposlene u instituciji, a silu crpi na tržištu rada. Evropska dimenzija kvaliteta obuhvata Bolonjski proces koji se temelji na standardima i smernicama za kvalitet u svim aspektima visokog obrazovanja u Evropi. Osnova mu je prepoznatljiv i komparativni nivo, ECTS bodovanje, mobilnost studenata, uključivanje studenata u vrednovanje kvaliteta profesora koji učestvuju u anketi, kada se prikupljaju informacije za više pitanja, a zatim se analiziraju njihovi odgovori vezani za kvalitet nastavno-obrazovnog procesa. Kvalitet u visokom obrazovanju se ostvaruje reformama i uvođenjem akreditacije, koja se smatra za multidimenzionalnu koncepciju, jer obuhvata sve funkcije i aktivnosti akademskih programa, istraživanja, studente, opremu i okruženje.

Skupština je na 45. sednici donela Zakon o visokom obrazovanju koji obezbeđuje kvalitet u visokom obrazovanju, i koji traži: autonomiju univerziteta, aktuelnu slobodu, uslove i postupke za osnivanje, statusne promene, prestanak visoko-obrazovne ustanove, njihovu delatnost, sistem za obezbeđivanje i ocenu kvaliteta visoko-obrazovne ustanove, organizaciju, upravljanje, razvoj i finansiranje visoko-obrazovne ustanove, prava i obaveze studenata, priznavanje, kvalifikaciju i nadzor nad radom visoko-obrazovne ustanove kao i druge aktivnosti koje obezbeđuju kvalitet u duhu nastavno-obrazovne i naučne oblasti, a u sklopu evropskih standarda za visoko obrazovanje. Kvalitet se obezbeđuje aktivnostima i merama u visoko-obrazovnim institucijama. Kriterijumi treba da utvrde karakteristike koje zadovoljavaju određene uslove u pogledu kvaliteta, odnosno odstupanja karakteristika od onoga što definiše standard za kvalitet. Potrebna je kompatibilnost nastavnih programa, usaglašenost studijskih programa između visoko-obrazovnih institucija koje obrazuju kadar sa istom diplomom. Treba da se poštuju akti kojima se utvrđuju aktivnosti u nastavno-obrazovnoj i naučno-istraživačkoj aktivnosti.

Na evaluaciji se bazira formiranje mišljenja o kvalitetu u visoko-obrazovnoj instituciji, visoko-obrazovnom procesu, studijskim programima i akademskom kadru. Evaluacija može da bude unutrašnje ocenjivanje (samoevaluacija) na fakultetu, kada se uključuju i studenti, uspostavlja se mehanizam praćenja i proveravanja i javno objavljivanje rezultata. Spoljašanje ocenjivanje kvaliteta je kada se visoko-obrazovna ustanova globalno analizira, kada se meri, ocenjuje i proverava kvalitet, kao i kontrola kvaliteta u zemlji. Analiziraju se izveštaji za samoevaluaciju i za eksternu evaluaciju, stanje i dostignuća, a zatim se predlažu mere za unapređenje kvaliteta. Neophodno je da se jačaju prednosti, da se odstranjuju slabosti i unapređuju procesi povezani sa kvalitetom u visokom obrazovanju, razvoj nauke, saradnja sa biznis sektorom, međunarodna saradnja. Iako se kvalitet može pratiti različitim metodama, najveću primenu ima metoda rangiranja visoko-obrazovnih ustanova, na osnovu mišljenja korisnika, broja upisanih studenata, stručnosti nastavnog kadra.

No, najnovije informacije sa konferencije u Baliju pokazuju da od 157 zemalja rangiranih po obrazovanju, ni jedan naš univerzitet nije bio među 1000 na Šangajskoj listi. Nalazimo se na najnižem nivou, a bolje rezultate imaju: Kosovo, Grčka, Bosna i Hercegovina, Jermenija i dr. Ovo traži hitno delovanje, jer nam obrazovanje stagnira u odnosu na ostale zemlje. Iako su potrebne veće investicije za uspešnost visokog obrazovanja, sa poslednjim rebalansom budžeta u zemlji sredstva za obrazovanje su smanjena. Da bi se išlo napred, potrebna su mnogo veća sredstva i aktivnosti.

4. NEKE AKTIVNOSTI ZA OBEZBEĐENJE KVALITETA U VISOKOM OBRAZOVANJU U REPUBLICI MAKEDONIJI

Obezbeđivanje kvaliteta u visokom obrazovanju traži njegovo stalno utvrđivanje, putem različitih karakteristika koje zadovoljavaju uslove: nastavnog kadra, studenata, opreme, prostora, realizaciju nastave, proveru znanja, finansije i dr. Merenje kvaliteta omogućava da se utvrdi varijabilitet, da se razotkriju i reše problemi i da se obezbeđuje kvalitet postupcima za ocenu kvaliteta (koje zavise od finansija).

Aktivnosti za obezbeđivanje kvaliteta u visokom obrazovanju u našoj zemlji otpočinju od 1995. godine na univerzitetu "Sv. Kiril i Metodij", kada je bila organizovana radionica "Politika i promene u visokom obrazovanju u Republici Makedoniji", gde je tema bio kvalitet u visokom obrazovanju u Republici Makedoniji.

Sa programom TEMPUS Phare Evropske unije u transformaciji visokog obrazovanja u Republici Makedoniji u periodu 1997/99. godina, bilo je predviđeno uspostavljanje sistema za sopstveno ocenjivanje i obezbeđivanje kvaliteta na univerzitetima, a koje se zasniva na kriterijumu nastavnih programa, ocena profesora, zadovoljstva studenata. Tada je bio realizovan projekat "Sistem za obezbeđivanje kvaliteta u visokom obrazovanju Makedonije". Makedonija je bila uključena u Fare program za visoko obrazovanje zemalja Centralne i Istočne Evrope u projektu "Obezbeđivanje kvaliteta u visokom obrazovanju". (Dukovski, V. (2000), str. 49)

Za obezbeđivanje kvaliteta u visokom obrazovanju primenu nalazi međunarodni standard za kvalitet ISO/IEC 9001, u kome se definišu stroga pravila aktivnosti kojima se uspostavlja kvalitet u visokom obrazovanju (obezbeđuju željene karakteristike). Za unapređenje kvaliteta u visokom obrazovanju primenjuju ih zemlje potpisnice Bolonjske deklaracije. Na ministarskoj konferenciji u Bergenu 2005. godine, ministri za visoko obrazovanje prihvatili su standarde i smernice za osiguranje kvaliteta u Evropskim zemljama. Unutrašnje osiguranje kvaliteta je na fakultetima, a spoljnje se odnosi na definisanje ciljeva, zadataka, procedura i kriterijuma koje treba utvrditi. Odgovornost za kvalitet imaju akreditovane institucije.

Trebalo bi da se poštuje Zakon o visokom obrazovanju, koji sadrži pravilnik za formiranje visoko-obrazovne institucije i standarde za osnivanje visoko-obrazovne institucije, uputstva za ocenu kvaliteta visoko-obrazovne institucije i akademskog kadra u zemlji, uputstva za evaluaciju i evaluacione postupke na univerzitetima. Zakon predviđa: priznanje visoko-obrazovne institucije, procenu kvaliteta i vršenja delatnosti, upravljanje, finansiranje i druge aktivnosti i mehanizme kojima se razvija kvalitet u visoko-obrazovnim institucijama, garantuje poverenje i ispunjenje onog što odgovara potrebama za kvalitet. Cilj Zakona je kvalitet u visoko-obrazovnim ustanovama i autonomija univerziteta. Strategiji kvaliteta se posvećuje posebna pažnja. Za ispunjenje svog zadatka visoko-obrazovna institucija treba u svim segmentima da stvara uslove za realizaciju zadataka, a proverom treba da bude utvrđeno da li se ostvaruju planirane aktivnosti. Ako se utvrdi da se neke aktivnosti ne ostvaruju, treba utvrditi razloge i raditi na njihovoj korekciji. Kontinuirano treba da se ocenjuju faktori i da se proveravaju uslovi za ostvarivanje aktivnosti za poboljšanje kvaliteta.

U funkciji kvaliteta 2018. godine donet je Zakon o visokom obrazovanju, na kome se radilo od juna 2017 godine. Bile su formirane radne grupe u Ministarstvu za obrazovanje i nauku, a bili su uključeni i predstavnici svih zainteresovanih strana.

U sastavu visoko-obrazovne ustanove u sastavu univerziteta su: fakulteti, umetnička akademija, visoko-stručne škole i naučni instituti, ali mogu da budu i javne, privatno-javne, neprofitne ustanove i privatne ustanove, koje imaju autonomiju i zadatak da istražuju.

Ovim Zakonom početak akademske godine vraća se na 1. oktobar, letnji semestar počinje 15. februara, a završava se 31 maja. Postojeći studentski fakultetski parlament se transformiše u univerzitetsku, odnosno fakultetsku skupštinu kao telo univerziteta, a ne kao udruženje građana, kao što je bilo registrovano po prethodnom Zakonu o visokom obrazovanju. Fakultetska skupština se bira na neposrednim izborima i njeni članovi su predstavnici studenata koji su izabrani na slobodnim, fer i demokratskim izborima, a nakon toga oni biraju svoje predstavnike na nivou univerziteta. Sa novim studentskim organizacijama omogućava se da se čuje i glas studenata.

Formira se Agencija za kvalitet visokog obrazovanja, koja sadrži dva razdvojena organa: odbor za akreditaciju (koji odobrava studentske programe) i odbor za evaluaciju (koji kontroliše kvalitet odobrenih akreditovanih programa). Univerzitet će imati evaluaciju od strane stručnih komisija. Samoevaluaciju univerzitetskih jedinica na univerzitetu vrši komisija za samoevaluaciju na univerzitetu, komisija za samoevaluaciju jedinice, po uslovima određenim statutom na univerzitetu i statutom samostalne visokoobrazovne ustanove. Samoevaluacija uzima u obzir i ocenu studenata. Globalna ocena se utvrđuje na osnovu izveštaja za samoevaluaciju svih članica, u svim segmentima rada u visoko-obrazovnoj instituciji. Svake druge godine sprovodi se rangiranje svih univerziteta i visoko-obrazovnih ustanova u sastavu univerziteta. Rangiranje sprovodi pravno lice koje bira ministar. Ministarstvo je dužno, u roku od 8 dana po prijemu, da dostavi izveštaj o rezultatima rangiranja sa rang listom. Univerzitet ima svoju globalnu misiju za razvoj svih njegovih članica, sa ciljem da se bude evropski univerzitet. Za ostvarenje ovog cilja univerzitet primenjuje Bolonjsku deklaraciju. Prvi ciklus akademskih studija traje 4 godine i stiže se 240 EKTS kredita. Drugi ciklus traje jednu, odnosno 2 godine i stiže se 60 odnosno 120 EKTS kredita. Doktorske studije traju 3 godine i donose 180 EKTS kredita.

Kada se ocenjuju studijski programi potrebno je da se objasni način usvajanja studijskih programa na dodiplomskim i postdiplomskim studijama.

Pri izboru nastavno-naučnog kadra treba da se primenjuje Zakon o visokom obrazovanju i univerzitetski akti. Kvalitet se meri po broju objavljenih radova, kao i kvalitetu publikacija (gde su objavljeni). Trebalo bi da se oceni i kako nastavnik kreira nastavni program i sadržinu, koje metode primenjuje u nastavi i na ispitima, koju literaturu preporučuje, piše literaturu, savlađuje znanja, radi ili ne radi sa studentima, drži vežbe ili ih kontroliše kako se izvode.

Na osnovu Uputstva za samoevaluaciju fakulteta svaka visoko-obrazovna institucija sastavlja svoje uputstvo koje donosi nastavno-naučni savet fakulteta. Razlike postoje kao rezultat specifičnosti institucije: vreme trajanja studija, kriterijumi za izbor u naučna zvanja, broj članova komisije i drugo. Treba da se utvrdi da li studijski program odgovara standardima Evropske unije i da li je usaglašen sa svetskom praksom, tj. da li struktura programa omogućuje integraciju diplomiranih u obrazovne sisteme drugih zemalja.

Za ocenu kvaliteta visoko-obrazovne institucije i akademskog kadra u zemlji sprovodi se spoljna i unutrašnja evaluacija visoko-obrazovne institucije, kao i postupci za pripremu i sadržinu izveštaja i globalno ocenjivanje akademskog kadra. Ciljeve za kvalitet u visokom obrazovanju i njegovu autonomiju ispunjava i komisija za obrazovanje, nauku i sport.

Smanjuje se mandat rektorima i dekanima sa 4 na 3 godine. Novi model za izbor rektora je neposrednim glasanjem profesora na fakultetima i institutima za predložene kandidate. Dekani i rektori imaju manju moć i ona je decentralizovana na nastavno-naučni savet na fakultetima i na Senat. Menja se način njihovog izbora, a počinje se glasanjem profesora na fakultetima. Fakultetski savet se bira na neposrednim izborima na kojima učestvuju i predstavnici studenata izabrani na demokratskim izborima.

Univerzitetski Senat sačinjavaju predstavnici jedinica univerziteta, studenti - najmanje 15% od broja članova Senata. Rektor je član Senata, predstavlja i zastupa univerzitet u zemlji i inostranstvu.

Za ograničenje moći ministra za obrazovanje formira se Nacionalni savet za obrazovanje, nauku i istraživanje koji preuzima nadležnosti ministra u sferi visokog obrazovanja. Cilj Nacionalnog saveta je da prati razvoj visokog obrazovanja, da predlaže mere za unapređenje visokog obrazovanja, da utvrđuje standarde, veću kompatibilnost nacionalnih standarda sa standardima EU, doživotno učenje, stvaranje uslova za stvaranje i prenošenje znanja, jačanje kompetencije mladih i starijih za socijalnu inkluziju i participaciju, potpunu participaciju za ostvarenjem ideje za dobrobit, da budu stvoreni pravci za razvoj obrazovanja. Vizija je da se promovišu vrednosti obrazovanja i da se poboljšava kvalitet života u zemlji.

Obzirom da na univerzitetu nedostaje mlad kadar, na fakultetima se vraćaju asistenti i demonstratori, i uvode se kriterijumi za izbor demonstratora. Fakulteti mogu bez saglasnosti ministra da angažuju demonstratore, pa se tako omogućuje angažovanje mladih ljudi koji mogu da grade svoju akademsku karijeru.

Sa akademskom autonomijom garantuje se sloboda članova akademske zajednice. Visoko-obrazovne ustanove imaju pravo da pokrenu postupak pred nadležnim sudom za zaštitu autonomije univerziteta. Obezbeđuje se sloboda i dostojanstvo profesora i saradnika.

Univerzitetski profesori treba da objavljuju naučne radove u renomiranim publikacijama sa ipa faktorom, i da daju doprinos u razvoju kadrova koji doprinose razvoju zemlje.

Primenjuje se novi način upravljanja univerzitetom, kao i u rešavanju pitanja kvaliteta finansiranja u visokom obrazovanju. Traži se da se državni univerziteti reformišu preko demokratskog i transparentnog upravljanja. Studijski programi treba da odgovaraju tržištu rada, što trenutno nije slučaj.

Novi Zakon o visokom obrazovanju stvara obavezu državi da plaća režijske troškove za grejanje, struju, vodu i komunalnu higijenu. U toku je izrada Strategije za razvoj univerziteta "Sv. Kiril i Metodij" u Skoplju za period 2019-2025. godine. Kao najstariji univerzitet u Republici Makedoniji, "Sv. Kiril i Metodij" u Skoplju je stožer obrazovnog sistema, nauke i kulture. Cilj je kvalitetno ostvarivanje reformi u obrazovnom sistemu, misije univerziteta, motivisanost nastavnika, i da budu rešeni problemi velikih potreba u kadrovima. Za uspešnost visokog obrazovanja potrebne su veće investicije.

ZAKLJUČAK

U visokom obrazovanju ostvarene su promene, rešeni su problemi koji se odnose na potrebe za visokokvalifikovanim stručnjacima, proširena je mreža visoko-obrazovnih ustanova i visokih škola. Sprovedene su određene reforme u visokom obrazovanju, izmene u nastavnim programima i režimu studiranja. Povećan je broj lica sa višim i visokim obrazovanjem.

Od 2003. godine Makedonija je član evropske grupe zemalja koje se obavezuju da prate i realizuju preporuke Bolonjskog procesa i zajedničkog opredeljenja na jedinstvenom evropskom prostoru visokog obrazovanja. Aktivnosti i mere sprovode se u visoko-obrazovnim ustanovama za stvaranje visoko-obrazovanog kadra.

Kvalitet i saradnja u visoko-obrazovnim ustanovama zavise od standarda i kriterijuma za kvalitet. Međunarodna organizacija za standardizaciju ISO daje objašnjenje za: kvalitet, obezbeđenje kvaliteta, standard, kriterijume, studijske programe, kompatibilnost i evaluaciju. Pokazateljima se ocenjuje kvalitet, merenje kvaliteta, provera kvaliteta i kontrola kvaliteta. Potrebna je kompatibilnost nastavnih programa, usaglašenost studijskih programa između visoko-obrazovnih institucija koje obrazuju kadar sa istom diplomom. Treba da se poštuju akti kojima se utvrđuju aktivnosti u nastavno-obrazovnoj i naučno-istraživačkoj aktivnosti.

U funkciji kvaliteta u visokom obrazovanju, očuvanja autonomije i funkcionalnosti, 2018. godine donet je Zakon o visokom obrazovanju kojim se utvrđuje autonomija, aktuelne slobode, uslovi i postupci za osnivanje, statusne promene i prestanak visoko-obrazovne ustanove, njihova delatnost, sistem za obezbeđenje i ocenu kvaliteta u visoko-obrazovnoj ustanovi, organizaciju, upravljanje, razvoj i finansiranje visoko-obrazovne ustanove, prava i obaveze studenata, priznavanje kvalifikacija i nadzor rada u visoko-obrazovnoj ustanovi.

Na univerzitetu "Sv. Kiril i Metodij" u Skoplju za period 2019-2025. godine izrađuju se strategije za razvoj, a cilj su reforme za transformaciju visokog obrazovanja u funkciji ostvarivanja boljih rezultata, nikako stagnacija. Potrebne su veće investicije za uspešnost visokog obrazovanja u zemlji.

LITERATURA

- [1] Bilbilovska, G. (2006), Ekonomska statistika, Ekonomski fakultet, Skopje, str. 78-80
- [2] DZS. (2014), Statistički godišnik, Skopje, str. 227-247
- [3] DZS. (2017), Statistički godišnik, Skopje, str. 199, 206-208, 236
- [4] DZS. (2017), 2017/18, 2.4.18.11, Skopje, str. 902
- [5] Dukovski, V. (2000) Sistem za obezbeđivanje kvalitet vo visokoto obrazovanie, megunarodna konferencija, Ekonomski fakultet, Skopje, str. 43-51
- [6] Institut za sociološki i političko pravni istraživanje. (2001), Obrazovanie, Skopje, str. 110-112